

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Факультет корекційної та соціальної педагогіки і психології
Кафедра логопедії та спеціальних методик

Дипломна робота

магістра

з теми: **“Дослідження логіко-математичних уявлень у
дошкільників з порушеннями мовлення”**

Виконала студентка 2 курсу групи KorL1-M19z

спеціальності: 016 Спеціальна освіта.

Логопедія. Спеціальна психологія

Рудик Олеся Миколаївна

Керівник:

Гаврилов О.В., кандидат психологічних наук,

професор

Рецензент:

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
I РОЗДІЛ. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ЛОГІКО-МАТЕМАТИЧНИХ УЯВЛЕНЬ У ДОШКІЛЬНИКІВ З ПОРУШЕННЯМИ МОВЛЕННЯ	7
1.1. Сучасні підходи до формування логіко-математичних уявлень і поняття дітей дошкільного віку	7
1.2. Особливості психічного розвитку дітей з порушеннями мовлення дошкільного віку	17
1.3. Характеристика мисленнєвих процесів, необхідних для оволодіння логіко-математичними уявленнями дітьми з порушеннями мовлення	23
Висновки до першого розділу	33
II РОЗДІЛ. ДОСЛІДЖЕННЯ ЛОГІКО-МАТЕМАТИЧНИХ УЯВЛЕНЬ У ДОШКІЛЬНИКІВ З ПОРУШЕННЯМИ МОВЛЕННЯ.....	35
2.1. Логічні блоки З. Дьєнєша як основа дослідження логіко-математичних уявлень у дітей з порушеннями мовлення	35
2.2. Розробка та адаптація критеріїв, показників та рівнів сформованості у дітей дошкільного віку з порушеннями мовленнєвого розвитку логіко-математичних уявлень	46
2.3. Результати дослідження сформованості логіко-математичних уявлень у дітей дошкільного віку з порушеннями мовлення	54
Висновки до другого розділу	74

ВИСНОВКИ..... 76

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ .....

82

Вступ

Актуальність дослідження. Становлення України як демократичної держави, входження її в єдиний європейський простір зумовлюють прогресивні зміни у стратегії розвитку національної системи дошкільної освіти. В умовах глобалізаційних змін на часі модернізація змісту дошкільної освіти, гуманізація її цілей та принципів, переорієнтація на розвиток особистості дитини як основний ресурс, що визначає поступальний рух суспільства.

Освітня лінія “Мовлення дитини” передбачає засвоєння дитиною культури мовлення та спілкування, елементарних правил користування мовою у різних життєвих ситуаціях. Оволодіння мовою як засобом пізнання і способом специфічно людського спілкування є найвагомим досягненням дошкільного дитинства. Мова виступає “каналом зв’язку” для одержання інформації з немовленнєвих сфер буття, засобом пізнання світу від конкретно-чуттєвого до понятійно-абстрактного. Мовленнєве виховання забезпечує духовно-емоційний розвиток дитини через органічний зв’язок із національним вихованням. Мовленнєва діяльність дітей дошкільного віку складається із різних видів говоріння та слухання, під час якої формуються мовленнєві вміння і навички.

Базовий компонент дошкільної освіти в Україні особливу увагу приділяє математичному розвитку дитини. Відповідні завдання представлені в освітній лінії “Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі”. Таким чином, на законодавчому рівні передбачається необхідне підґрунтя до створення відповідних умов для формування початкових математичних уявлень у дітей дошкільного віку та їх математичної підготовки до навчання в закладі загальної середньої освіти.

Своєчасне оволодіння мовленням – основа розумового розвитку дитини, запорука її повноцінного спілкування з навколишнім світом. Правильна, виразна мова дає дитині можливість максимально широко користуватися нею, як засобом спілкування, що сприяє формуванню особистості дитини в цілому.

В той же час формування логічних і математичних уявлень, а в подальшому знань, умінь і навичок тісно пов'язане з мовленнєвим розвитком дошкільників, але часто і не залежить від нього.

Вагомий внесок у методику формування елементарних логіко-математичних уявлень у дітей дошкільного віку внесли Ф. Блехер, Г. Леушина, З. Михайлова, Р. Непомняща, Н. Фрейлах, К. Щербакова та інші, які обґрунтували теоретичні погляди на проблему генезису математичних уявлень у дітей дошкільного віку, їх математичного розвитку та розробили програми, навчальні та навчально-методичні посібники. Дослідження розвитку математичних умінь і навичок представлені в науковому доробку таких науковців, як В. Абашина, Н. Баглаєва, А. Білошиста, Р. Березіна, Н. Білоус, Л. Вахрущева, З. Грачова, Л. Зайцева, С. Зінкевич, Г. Леушина, Т. Люріна, Є. Носова, М. Підд'яків, О. Проскура, Є. Соловійова, К. Щербакова та ін.

Необхідно відзначити, що розвиток математичних знань, умінь і навичок у дітей з порушеннями мовлення дослідженні недостатньо. Формування цілісної системи математичних знань у дітей цієї групи присвячені дослідження Є. Афанасьєвої, Н. Гаврилової, Г. Градової, О. Даниленкової, Л. Лісової, К. Піменової, Н. Сінопальнікової, Л. Спірової, В. Тарасун, Л. Томме, Л. Цветкової, Л. Шипіциної та інших.

Мета наукової роботи – теоретично обґрунтувати та експериментально дослідити рівень сформованості елементарних логіко-математичних уявлень у дітей дошкільного віку з порушеннями мовленнєвого розвитку шляхом використання спеціальних дидактичних засобів.

Об'єкт дослідження – елементарні логіко-математичні уявлення у дітей дошкільного віку з порушеннями мовленнєвого розвитку.

Предмет дослідження – рівень сформованості у дошкільників з порушеннями мовленнєвого розвитку елементарних логіко-математичних уявлень.

Завдання дослідження:

1. Охарактеризувати розвиток логіко-математичних уявлень у дітей з порушеннями мовлення та з нормо типовим розвитком.

2. Обґрунтувати використання логічних блоків З. Дьєнеша для дослідження рівня сформованості логіко-математичних уявлень у дітей з порушеннями мовленнєвого розвитку дошкільного віку.

3. Обґрунтувати критерії, показники та рівні сформованості у дітей дошкільного віку з порушеннями мовлення логіко-математичних уявлень під час проведення завдань з використанням логічних блоків З. Дьєнеша.

4. Визначити рівень сформованості логіко-математичних уявлень у дітей з порушеннями мовленнєвого розвитку дошкільного віку.

Методи дослідження: теоретичні – аналіз психолого-педагогічної літератури, історико-логічний, синтез, узагальнення, класифікація, абстрагування; емпіричні – проведення серії спеціальних діагностичних завдань (з використанням логічних блоків З. Дьєнеша), анкетування, цілеспрямоване педагогічне спостереження.

Наукова новизна та теоретичне значення роботи: здійснено аналіз теоретико-методичних аспектів проблеми формування елементарних математичних уявлень у дітей дошкільного віку з порушеннями мовлення та з нормо типовим розвитком з урахуванням сучасних підходів до організації даного процесу; проаналізовано погляди науковців стосовно математичного розвитку дітей дошкільного віку з порушеннями мовлення; розкрито роль спеціальних дидактичних засобів для дослідження сформованості елементарних логіко-математичних уявлень у дошкільників з порушеннями мовлення; визначено та теоретично обґрунтовано критерії, показники і рівні сформованості елементарних логіко-математичних уявлень у дітей дошкільного віку з порушеннями мовлення з використанням спеціальних дидактичних засобів на матеріалі логічних блоків З. Дьєнеша.

Практичне значення роботи полягає у тому, що розроблені діагностичні та експериментальні матеріали дослідження можуть використовуватися педагогами закладів дошкільної освіти у формах підвищення кваліфікації з

різних питань логіко-математичного розвитку дошкільників з порушеннями мовлення. Завдання з використанням логічних блоків З. Дьенеша можуть використовуватись вихователів закладів дошкільної освіти у процесі роботи вихователів з розвитку логіко-математичних уявлень дошкільників. Матеріали дослідження можуть використовуватися студентами спеціальності “Логопедія” для написання наукових досліджень з обраного напрямку.

Дослідження проводилось на базі:

Апробація роботи. Дипломне дослідження було апробоване на II Студенському форумі (з міжнародною участю) 2-3 квітня 2020 року і конференції студентів та мігістрантів Кам’янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Вийшла з друку стаття: Дослідження сформованості логіко-математичних уявлень у дітей з порушеннями мовлення //Вісник Кам’янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Корекційна педагогіка і психологія / за ред. Н.С. Гаврилової. – Вип. 11 / Кам’янець-Подільський: Видавець Ковальчук О.В., 2020.С.62-67.

Структура дипломної роботи. Дипломна робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаної літератури (у загальній кількості 92 джерела), додатків.

ВИСНОВКИ

Психіка кожної дитини з порушеннями розвитку характеризується багатьма специфічними особливостями. Розрізняють загальні й специфічні закономірності психічного розвитку дітей з порушеннями мовлення. Загальні закономірності характерні як для дітей, які мають типовий розвиток, так і для дітей з порушеннями в розвитку. Сутність цих закономірностей полягає в поетапності розвитку, нерівномірності психічного розвитку, наявності сензитивних періодів, взаємозумовленості біологічного і соціального, ієрархічності формування психічних функцій, систематичності в розвитку особистості.

До специфічних закономірностей розвитку в умовах дизонтогенезу, що властиві для груп дітей з мовленнєвими розладами, належать:

- порушення приймання, переробки, збереження і використання інформації;
- порушення мовленнєвого опосередкування;
- більш подовжені терміни формування уявлень і понять про навколишній світ;
- ризик виникнення станів соціально-психологічної дезадаптації;
- специфічність формування психологічної системи (суб'єктивна невдоволеність, порушення самооцінки, неадаптивність до фрустрацій, зменшення резистентності до стресу, недостатня соціальна адаптація тощо);
- залежність компенсаторних можливостей від часу впливу та якості корекційної роботи.

1. Аналіз літературних джерел і практики виховання та навчання дошкільників зі складними мовленнєвими розладами (Н. Гаврилова, Р. Белова-Давід, Ю. Гаркуша, О. Мастюкова, Ю. Рібцун, Є. Соботович, В. Тарасун, М. Шеремет та ін.) свідчить про порушення у дітей із мовленнєвими відхиленнями зорового і фонематичного сприймання, слухової та зорової уваги, вербальної пам'яті, словесно-логічного й абстрактного мислення, емоційно-вольової

сфери, що в цілому негативно впливає на їхній загальний та мовленнєвий розвиток.

Виходячи з концепції модернізації змісту корекційної освіти, логічно виникає необхідність по новому розглянути проблематику ефективності корекції та оптимізації організації системи допомоги дітям із порушеннями мовлення. У зв'язку з цим особливої актуальності набуває вдосконалення існуючих і створення нових ефективних засобів на основі інноваційних технологій, методів і прийомів профілактики та підтримки мовленнєвих порушень, що підвищують потенційні можливості гармонійного й цілісного розвитку особистості дитини з мовленнєвими порушеннями. Той факт, що в Україні з кожним роком спостерігається суттєве збільшення кількості дітей раннього віку, які мають порушення психофізичного, зокрема мовленнєвого розвитку (Н. Вісневська, В. Синьов, В. Тарасун, В. Тищенко, М. Шеремет та ін.), вимагає перегляду методів та форм виховання та навчання зазначеної категорії дітей. Раннє дослідження та підтримка у розвитку є одним з пріоритетних напрямів корекційної педагогіки (Т. Ахутіна, Л. Вассерман, Т. Власова, Л. Виготський, І. Мамайчук, Л. Шипіцина, М. Bornstein, J.R. Kirby): чим раніше починається цілеспрямована робота з дитиною, що має особливості психофізичного розвитку, тим ефективнішими виявляються результати корекції відхилень у розвитку, а у деяких випадках – запобігання виникненню вторинних порушень. Пластичність мозку дитини раннього віку, наявність сензитивних періодів формування емоцій, інтелекту, мовлення і особистості визначають значні потенційні можливості корекційної допомоги.

2. З метою проведення констатувального експерименту було розроблено критерії, показники та рівні сформованості у старших дошкільників з порушеннями мовленнєвого розвитку елементарних логіко-математичних уявлень у процесі використання на заняттях логічних блоків Золтана Дьенеша. Ці логічні блоки сприяють розвитку у дошкільників з порушеннями мовлення аналітичних здібностей, логічного мислення, формують навички, необхідні для розв'язання логічних задач – уміння виявляти у об'єктах різні властивості,

називати їх, позначати словом їхню відсутність, утримувати в пам'яті одну або декілька властивостей, узагальнювати об'єкти за однією, двома або трьома властивостями. Логічні блоки дають дітям перші уявлення про такі складні поняття, як алгоритм, кодування інформації, логічні операції. Виконання завдань з логічними блоками на заняттях сприяють і розвиткові мовлення дошкільників – діти будують висловлювання, використовують у власному мовленні сполучники “і”, “та”, “або”, користуються часткою “не” та використовують інші мовленнєві комбінації.

3. У процесі проведення наукових пошуків ми не знайшли досліджень, присвячених організації роботи з дітьми дошкільного віку з порушеннями мовленнєвого розвитку з використанням на заняттях методики розвитку логіко-математичних уявлень З. Дьенеша. Тому в критеріях оцінювання розвитку логіко-математичних уявлень у дітей цієї групи ми не використовували термін високий рівень. На нашу думку, це термін є не дуже доречним у дослідженні таких дітей, адже недорозвиток або порушення мовлення безперечно впливає на формування логіко-математичних уявлень і тягне його відставання порівняно з дітьми з типовим розвитком. Тому цей рівень нами не використовувалось через дане припущення. У дослідженні логіко-математичних уявлень дітей з порушеннями мовлення використані такі рівні: достатній, середній, низький, дуже низький. Кожен рівень сформованості логіко-математичних уявлень у дітей дошкільного віку з порушеннями мовленнєвого розвитку ми оцінювали за бальною шкалою від 0 до 5 балів.

4. Результати проведеного дослідження дозволяють відзначити, що у 60% дітей з легкими порушеннями мовлення знання та уявлення зі сформованості елементарних математичних уявлень сформовані на достатньому рівні і відповідають рівню дітей з типовим мовленнєвим розвитком. Але при цьому ми відмічаємо, що вони формуються унаслідок репродуктивного характеру організації навчання. Ці діти не завжди в змозі встановлювати логічні зв'язки між логіко-математичними уявленнями та самостійно знаходити варіанти вирішення поставлених завдань. У 40% дошкільників цієї групи відмічаємо

середній рівень сформованості логіко-математичних уявлень. Їхні знання дещо менші, а ніж у дітей з нормотиповим розвитком, вони відчують певні труднощі у логічних компонентах математичних уявлень.

Характеризуючи рівень сформованості логіко-математичних уявлень у дітей з важкими порушеннями мовлення необхідно відмітити, що достатній рівень був відмічений у 18,2%, а відповідно середній – у 45,4% дошкільників. В цілому більше половини дошкільників цієї групи (63,6%) мали в цілому рівень сформованості математичних уявлень такий самий, як і діти з нормотиповим розвитком, характеристика яких зроблена у попередньому абзаці.

В той же час 18,2% дошкільників мали низький і 18,2% – дуже низький рівень сформованості логіко-математичних уявлень. Своїми математичними знаннями вони користуються фрагментарно та практично безсистемно, оскільки діти 5-6 років найкраще орієнтуються в його використанні з тими елементами роботи, які слід проводити у попередній віковій групі. Їхні знання неповні і несистематизовані, вони часто повинні мати досить сильний мотив для їхнього використання. Це свідчить, що у 36,4% дітей з важкими мовленнєвими порушеннями сформованість логіко-математичних уявлень потребує додаткових занять і спеціально організованих вправ.

Отже, запорукою успіху підтримуючого та розвиваючого процесу з дітьми дошкільного віку, що мають порушення мовлення, є знання та врахування основних закономірностей їхнього психічного розвитку, безперервність та послідовність в організації навчально-виховної роботи, індивідуальне та поетапне виправлення порушень мовлення у кожної дитини. Однак подальшої розробки потребує впровадження міждисциплінарного підтримуючого та пропедевтичного підходів в роботі з дітьми дошкільного віку з порушеннями мовлення.

Список використаних джерел

1. Андрусишина Л. Особливості довільної пам'яті у дітей старшого дошкільного віку із загальним недорозвиненням мовлення / Л. Андрусишина // Дефектологія. 1999. №4. С.20-28.
2. Афанасьев Е.А. Коррекционно-педагогическая работа по профилактике дискалькулии у младших школьников с тяжелыми нарушениями речи. Дис... на соиск. учёной степени канд. пед. наук по специальности 13.00.03 – коррекционная педагогика. М., 2009.
3. Баглаєва Н.І. Сучасні підходи до логіко-математичного розвитку дошкільнят // Дошкільне виховання. 1999. №7. С.3-4.
4. Базовий компонент дошкільної освіти / Науковий керівник: А.М. Богуш. К.: Видавництво, 2012. 26 с.
5. Баряева Л.Б. Формирование элементарных математических представлений у дошкольников (с проблемами в развитии): Учеб.-метод. пособ. СПб.: Изд-во РГПУ им. А.И. Герцена; Изд-во "СОЮЗ", 2002. 479 с.
6. Белова-Давид Р.А. Клинические особенности детей до школьного возраста с недоразвитием речи // Нарушение речи у дошкольников / Под ред. Р.А. Беловой Давид. М.: Просвещение, 1972. С.82-129.
7. Березина Р.Л., Михайлова З.А. Формирование элементарных математических представлений у дошкольников - М. Просвещение 1988.
8. Білан О. І., Возна Л. М., Максименко О. Л., Овчаренко Л. Р., Руханська Л. С., Самсін В. Р. Програма розвитку дитини дошкільного віку. Українське дошкільня / О.І. Білан, Л.М. Возна, О.Л. Максименко та ін. Тернопіль: Мандрівець, 2013. 264 с.
9. Богуш А.М. Дошкільна лінгводидактика: теорія і методика навчання дітей рідної мови / Богуш А.М., Гавриш Н.В. К.: Вища школа, 2007. 542 с.
10. Брушневська І. Закономірності розвитку дітей дошкільного віку з порушеннями мовлення // Педагогічний часопис Волині. 2016.

11. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / уклад. і гол. ред. В. Т. Бусел. 5-те вид. К.; Ірпінь: Перун, 2005.
12. Вікова та педагогічна психологія / О.В. Скрипниченко, Л.В. Долонська, З.В. Огороднійчук. К.: Просвіта, 2001. 416 с.
13. Винарская Е.Н. Ранене речевое развитие ребенка и проблемы дефектологии. М.: Просвещение, 1987. 160 с.
14. Винокур А.С. Подолання мовного недорозвинення у дітей молодшого шкільного віку. К.: Радянська школа, 1977. 142 с.
15. Выготский Л. Проблемы дефектологии. М.: Просвещение, 1995. 527с.
16. Воскобойнікова Т. Колобок у математичному лісі. Заняття для старших дошкільнят // Дошкільнє виховання. 2010. № 9. С.7.
17. Впевнений старт. Освітня програма для дітей старшого дошкільного віку / за ред. Т. Піроженко. К.: Українська академія дитинства, 2017. 80 с.
18. Гаврилова Н.С. Діагностичні технології оцінювання математичних знань, умінь і навичок // Дефектологія. 1999. №3. С.17-20.
19. Гаврилова Н.С. Особливості засвоєння математичних знань молодшими школярами з ПМР. Дис... на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук зі спеціальності 19.00.08 – спеціальна психологія. Інститут спеціальної педагогіки АПН України, К., 2004.
20. Гаврилова Н.С. Проблема вивчення стану математичних знань, умінь та навичок у дітей з важкими вадами мовлення // Соціальна робота у сфері освіти: проблеми професійної підготовки та діяльності: Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського державного педагогічного університету. Кам.-Под.: Інформаційно-видавничий відділ університету, 2000. С.31-36.
21. Гаврилова Н.С. Психологічні механізми формування основних математичних понять та навичок у дітей // Дефектологія.- 2003.- №2.- С. 17-20.
22. Гаврилова Н.С. Структура недорозвитку пізнавальної діяльності у дітей з порушеннями мовленнєвого розвитку // Дидактичні та соціально-

психологічні аспекти корекційної роботи у спеціальній школі: Науково-методичний збірник: Вип. 5 / За ред. В.І. Бондаря, В.В. Засенка. К.: Науковий світ, 2004. С.197-201.

23. Газіна І.О. Розвиток логічного мислення у дітей дошкільного віку: Методичний посібник. Кам'янець-Подільський: ФЩП Сисин О.В., 2010. 172 с.

24. Гаркуши Ю.Ф. Коррекционно-педагогическая работа в дошкольных учреждениях для детей с нарушением речи. М.: Институт общегуманитарных исследований, 2008. 719 с.

25. Градова Г.Л. Формирование пространственных представлений у дошкольников с общим недоразвитием речи. Дис... на соиск. учёной степени канд. пед. наук по специальности 13.00.03 – коррекционная педагогика (логопедия). СПб., 2010.

26. Грама Г.П. Підготовка майбутнього вихователя до формування математичних уявлень у дошкільників / Науковий вісник Південноукраїнського державного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського: зб. наук. праць. 2007. Вип.1-2. С.111-117.

27. Гришко О. Система заходів з інтелектуального розвитку дошкільників у процесі формування елементарних математичних уявлень / О. Гришко, Л. Клевака // Збірник наукових праць Бердянського державного педагогічного університету (педагогічні науки). Бердянськ: БДПУ, 2010. № 3. С.169-175.

28. Даниленкова О.Р. Развитие предметного запоминания у детей с нерезко выраженным недоразвитием речи // Дефектология. 2000. № 6. С.18-29.

29. Дитина. Програма навчання і виховання дітей дошкільного віку від двох до семи років / Наук. кер. О.В. Проскура, Л.П. Кочина, В.У. Кузьменко, Н.В. Кудикіна. К.: Київський університет ім. Б. Грінченка, 2012.

30. Дитина в дошкільні роки. Програма розвитку, навчання та виховання дітей. Запоріжжя: ЛПС, 2000. 268 с.

31. Долинна О.П. Організована навчально-пізнавальна діяльність дітей у дошкільному закладі / О.П. Долинна, О.В. Низковська // Вихователь-методист дошкільного закладу. 2010. №7. С.14-26.
32. Запорожец А.В. Подготовка детей к школе. Основы дошкольной педагогики / под ред. А.В. Запорожца, Г.А. Марковой. М., 1990. 257 с.
33. Єременко О.Г. Організація математичної освіти дітей дошкільного віку засобами роботи з паличковими наборами Кюїзенера. Сучасні технології формування логіко-математичної компетентності в дітей дошкільного та молодшого шкільного віку / за заг. ред. Н. П. Тарнавської., Н. Ю. Рудницької, Ю. М. Мурашевич. Житомир: ФОП «Левковець», 2015. 430 с.
34. Зайцева Л.І. Математична компетентність: диференційований підхід / Л.І. Зайцева // Палітра педагога. 2004. №2. С.16-17.
35. Зайцева Л.І. Формування елементарної математичної компетентності в дітей старшого дошкільного віку: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.08: «Дошкільна педагогіка» / Л.І. Зайцева. К., 2005. 20 с.
36. Иванова А.Я., Мандрусова Э.С. Принципы психологического исследования умственной деятельности детей дошкольного возраста с патологией речи // Нарушение речи у дошкольников / Под ред. Р.А. Беловой-Давид. М.: Просвещение, 1972. С.129-134.
37. Іщенко Л.В. Педагогічні технології супроводження процесу формування елементарних математичних уявлень у дітей дошкільного віку / укладач Л.В. Іщенко. Вид. 2-ге. Умань: ПП Жовтий О.О., 2013. 149 с.
38. Каше Г.А. Подготовка к школе детей с недостатками речи. М.: Просвещение, 1973. 148 с.
39. Космодем'янська О. Пригоди Червоної Шапочки. Заняття з пріоритетом логіко-математичного розвитку для старших дошкільнят // Дошкільне виховання. 2011. № 9. С. 4-5.
40. Крутій К.Л. Розвиваємо у дитини мовлення інтелект і здібності. Запоріжжя: ЛПКС. Лтд., 1999. 60 с.

41. Кушнірук М.О. Формування сенсорних здібностей дітей раннього віку за допомогою блоків Дьенеша // Сучасні технології формування логіко-математичної компетентності в дітей дошкільного та молодшого шкільного віку / за ред. Н.П. Тарнавської, Н.Ю. Рудницької, Ю.М. Мурашевич. Житомир: ФОП «Левковець», 2015. 430 с.
42. Лалаева Р.И. Формирование лексики и грамматического строя у дошкольников с общим недоразвитием речи / Р.И. Лалаева, Н.В. Серебрякова. СПб.: СОЮЗ, 2001. 220 с.
43. Логіко-математичні цікавинки. До Базової програми «Я у Світі» / уклад. Н.І. Дикань. Харків: Основа, 2010. 143 с.
44. Логопедия / Под ред. Л.С. Волковой. М.: Просвещение, 1989. 528 с.
45. Логопедія: підручник / за ред. М.К. Шеремет. К.: Слово, 2017. 686 с.
46. Логопсихологія / С.Ю. Конопляста, Т.В. Сак; за ред. М.К. Шеремет. К.: Знання, 2012. 293 с.
47. Лубовский В.И. Общие и специфические закономерности развития психики аномальных детей // Дефектология. 1971. № 6.
48. Лубовский В.И. Развитие словесной регуляции действий у детей (в норме и патологии). М.: Педагогика, 1978.
49. Лурия А.Р. Письмо и речь. Нейролингвистические исследования / А.Р. Лурия. М.: Академия, 2002. 352 с.
50. Лурия А.Р. Роль речи в регуляции нормального и аномального поведения // Проблемы высшей нервной деятельности нормального и аномального ребёнка: Т.2. / Под ред. А.Р. Лурия. М.: АПН РСФСР, 1958. С. 5-42.
51. Максименко С.Д. Індивідуальні особливості мислення дитини / С.Д. Максименко. К.: Знання, 1977. 48 с.
52. Мамон В.Г. Розвиток логіко-математичної компетентності дошкільників за допомогою паличок Кьюїзенера та блоків Дьенеша / В.Г. Мамон, І.А. Яблонська. А.Л. Половець // Дошкільний навчальний заклад. 2009. № 3. С.21-27.

53. Мартиненко І.В. Особливості готовності до школи дітей із загальним недорозвиненням мовлення // Імідж сучасного педагога. 2005. №6-7. С.35-38.

54. Мартиненко І.В. Формування мотиваційно-вольової готовності дітей шестирічного віку із загальним недорозвиненням мовлення до шкільного навчання: Автореф. дис... канд. психол. наук: 19.00.08 / К.: Ін-т спеціальної педагогіки АПН України, 2007. 22 с.

55. Організація життєдіяльності дошкільників в контексті завдань логіко-математичного розвитку [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zhuravlyk.uz.ua/organizaciya-zhittyediyalnosti-ditej-v-dnz/piznavalnijrozvitok/logiko-matematichnij-rozvitok/v-konteksti-matematichnogo/>

56. Пахомова Н.Г. Нейропсихолінгвістика. Полтава: АСМІ, 2013. 268 с.

57. Піменова, К.О. Психолого-медико-педагогічний супровід дітей з ТПМ при інклюзивній формі навчання / К. О. Піменова // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 19 : Корекційна педагогіка та спеціальна психологія : зб. наук. праць. К.: Вид-во НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2014. Вип. 26. С.173-177.

58. Піроженко Т. Комуникативно-мовленнєвий розвиток дитини: монографія. К.: Нора-принт, 2002. 311 с.

59. Плетеницька Л.С. Логіко-математичний розвиток дошкільників / Л.С. Плетеницька, К.Л. Крутій. Запоріжжя: ЛПКС, 2002. 156 с.

60. Позднякова В.В. Заплаткіна Н.В. Логіко-математичний розвиток дошкільнят: інноваційні аспекти альтернативної технології математичної освіти // Наукові записки Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя. Серія «Психолого-педагогічні науки». 2006. № 5. С. 64-66.

61. Ружицька Л.І. Особливості психічного розвитку молодших школярів з тяжкими порушеннями мовлення. Т.14. 2011.

62. Сиротюк А.Л. Нейропсихологическое и психофизиологическое сопровождение обучения. М.: Сфера, 2003. 288 с.

63. Скворцова С. Формування логіко-математичної компетентності п'ятирічних // Дошкільне виховання. 2011. № 10. С.10.
64. Спирова Л.Ф. Особенности речевого развития учащихся с тяжелыми нарушениями речи (IV классы) /Л.Ф.Спирова. М.: Педагогіка, 1980. 129 с.
65. Соботович Є.Ф. Порухення мовного розвитку в дітей та шляхи їх корекції: навчально методичний посібник. К.: ІОДО, 1995. 204 с.
66. Соботович Е.Ф. и др. Методика выявления речевых нарушений у детей и диагностика их готовности к школьному обучению. К.: ПП "Компанія Актуальна освіта". 1998. 127 с.
67. Старченко В. Логіко-математичний аспект дошкільної освіти // Дошкільне виховання. 2005. №7. С.19-21.
68. Степанова Т.М. Індивідуалізація і диференціація навчання математики дітей старшого дошкільного віку: монографія. К.: Видавничий Дім «Слово», 2006. 208 с.
69. Столяр А.А. Теории и технологии математического развития для детей дошкольного возраста. М.: Детство-Пресс, 2008.
70. Тарасун В.В. Логодидактика. К.: Видавництво НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2004. 348 с.
71. Тарасун В. Морфофункціональна готовність дітей з особливостями у розвитку до шкільного навчання: діагностика і формування: монографія. К.: НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2008. 299 с.
72. Тарасун В.В. Особливості навчання математики молодших школярів з порушеннями мовленнєвого розвитку / В.В. Тарасун, Н.С. Гаврилова. Кам'янець-Подільський: ПП Мошинський В.С., 2007. 268 с.
73. Татарінова С.О. Логіко-математичний розвиток і компетентність дітей старшого дошкільного віку / С.О. Татарінова // Зб. наук. праць МДПУ: Пед. науки. Мелітополь, 2004. С.41-43.
74. Тести досягнень молодших школярів у математиці /Автори-укл. В.В. Тарасун, Н.С. Гаврилова. К.: ІЗМН, 1998. 160 с.

75. Томме Л.Е. Формирование готовности к обучению математике детей с общим недоразвитием речи. Дис... на соиск. учёной степени канд. пед. наук по специальности 13.00.03 – коррекционная педагогика. М., 2009.
76. Трофіменко Л. Особливості розвитку особистості дошкільників з мовленнєвими порушеннями // Актуальні питання корекційної освіти (педагогічні науки): збірник наукових праць / за ред. В.М. Синьова, О.В. Гаврилова. Кам'янець-Подільський: ПП «Медобори-2006», 2018. Вип.11.
77. Філософський енциклопедичний словник / за ред. В.І. Шинкарука. К.: Абрис, 2002. 744 с.
78. Фидлер М. Математика уже в детском саду. М.: Просвещение, 1981.
79. Цветкова Л.С. Мозг и интеллект: Нарушение и восстановление интеллектуальной деятельности / Л.С. Цветкова. – М.: Просвещение, 1995. 304 с.
80. Шапар Б.В. Сучасний тлумачний психологічний словник. Х.: Прапор, 2007. 640 с.
81. Шеремет М.К. Фізіологічні і психологічні передумови мовленнєвого розвитку дітей у нормі і патології // Науковий часопис НПУ ім. М.П. Драгоманова. Серія 19. Корекційна педагогіка та спеціальна психологія. 2013. № 23. С. 223-299.
82. Шеремет М.К., Ревуцька О.В. Логопедія (корекційна робота при дислалії). К.: Знання, 2009. 244 с.
83. Шипицина Л.М. Комплексное исследование мнестической деятельности младших школьников с речевой патологией // Дефектология. 1991. №2. С.83-95.
84. Щербакова К.Й. Методика формування елементів математики у дошкільників. К.: Вид-во Європейського університету, 2011. 262 с.
85. Якименко С.І. Абетка. Логіка. Математика: метод. посіб. / С.І. Якименко. Тернопіль: Богдан, 2003. 176 с.

86. Bruce T. Core Experiences for the Early Years Foundation Stage / Tina Bruce // Kate Greenaway Nursery School and Children's Centre. London, September 2009. 69 p.
87. Early Years Maths Topics Электронный ресурс. Режим доступа: <http://www.maths.com/early-years/#Number> Nursery Rhymes.
88. Koynе U. Numeracy Электронный ресурс / U. Коуне. Режим доступа: <http://www.cbeebies.com/global/grown-ups/helpful-articles/?article=numeracy>.
89. O'Connor N., Hermelin BF Speech and thought in severe subnormality. London, 1963.
90. Skinner C. Maths is everywhere / C. Skinner // Learning together series. Early Education. London: The British Association for Early Childhood Education, 2011.
91. SkinnerC. Excellent Starter: Teacher's Guide/ Pearson Education: Longman, 2004. 80 s.
92. Tizzard B. Involving Parents in Nursery and Infant Schools: A Sourcebook for teachers / B. Tizzard, J. Mortimore, B. Burchell. L.: Grant Mc Intyre, 1981. 247 p.